

"והיה מדי חדש בחדשו [וגו'], יבא כל בשר להשתחות" וגו'.

ומבואר, שרק מי שלבם רך כבשר יבואו לפני ה'.

אמר רבי זירא —

בפרשת נגעים, כשהתורה מדברת על נגע בבשר, כשהנגע עובר, כתיב ביה "ונרפא", אבל כשהתורה מדברת על נגע באדם, לא כתיב ביה כשעובר הנגע "ונרפא".

ומזה אנו לומדים, כי מי שהוא רך כבשר, שייך בו "ונרפא", אבל מי שהוא "אדם", והיינו, שהוא קשה כאדמה, אין לו רפואה מן היסורים.

אמר רבי יוחנן —

אד"ם, מדוע נקרא שמו אדם? — משום שזה ראשי תיבות של א"פר, ד"ם, מ"רה.

והיינו, שהאדם צריך לזכור שכולו הבל, שהרי דומה הוא לאפר, דבר שסופו שנשרף ואין לו ערך.

וגם שהוא מלא דם, שמביא הרבה חליים לאדם.

וכן יש בו מרה, שהיא לחלוחית היוצאת מהכבד, ומתגברת על האדם לפי שינוי

העונות, או לפי המאכלים שאוכל, ועל ידה בא החולי לאדם.

ומרמז שמו של האדם, שלא יתגאה, שהרי כולו הבל.

וכן מה שלמדנו לעיל שהאדם נקרא בש"ר, זה ראשי תיבות של ב"ושה ס"רוחה ר?מ"ה. וזה בא לרמז שהאדם צריך לנהוג בבושה ולא בעזות, וצריך לזכור שבא מטיפה סרוחה, ושסופו להיות רימה ותולעה⁽⁶⁾.

איכא דאמר, "שאול" דכתיב בשין, את השי"ן של בשר לא דורשין בשי"ן שמאלית מלשון סרוחה, אלא בשי"ן מינית, מלשון שאול, והיינו ששאול — קברו, זהו ביתו.

והיינו, שאדם יזכור שסופו לרדת לשאול לעולמים, ואין לו במה להתגאות.

אמר רבי אשי —

כל אדם שיש בו גסות הרוח, לבסוף נפחת.

סופו שמתנהג שלא כפי חשיבותו, ונהיה מהפחותים שבעם.

שנאמר —

"ולשאת ולספחת".

ואין שאת אלא לשון גבוה.

שבשמינית, אבל בפסוק של ז'האיש משה עניו', ודרשו חז"ל שלא הקפיד על מה שדברו בו אהרון ומרים, חזינן שגם בהנהגה עם הציבור אסור שיהא בו שמונה שבשמינית.

6. על פי המהרש"א בחדושי אגדות.

לבין קונו, לכו"ע אסור שיהא בו אפילו שמונה שבשמינית [וכע"ז כתב ברוח חיים על אבות פרק ד' משנה י'] ומשו"ה לא הביא הרמב"ם את הפסוק של 'ונחנו מה', כיון שהפסוק מדבר על מה שמשה לא היה מחשיב עצמו לכלום, ובזה הרי לכולי עלמא אסור שיהא בו שמונה

"שאת" הוא מלשון גבהות.

שנאמר — "ועל [כל] ההרים הרמים, ועל [כל] הגבעות הנשאות". ונשאות הוא מלשון גבהות.

ועל זה נאמר, שסופו של השאת להגיע לכדי ספחת, ואין ספחת אלא טפילה, שפירושו של ספחת הוא, שאינו חשוב מחמת עצמו אלא טפל לאחרים.

שנאמר —

לגבי נבואת בית עלי, שהקב"ה קיללם שיעמיד כהנים שלא מזרע עלי, והם יורידו אותם מגדולתם, עד שיצטרכו לבקש מהכהנים מהמשפחה האחרת "ספחני נא אל אחת הכהונות, לאכל פת לחם". שיתנו לו לחם.

ולפי זה הפסוק מתפרש כך:

'ולשאת', מי שמנשא את עצמו, יבוא אחר כך לידי 'ולספחת', היינו, שיהא נטפל לאחרים.

אמר רבי יהושע בן לוי —

בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך הוא! שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה, שבר עולה בידו. מנחה, שבר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם —

שנאמר —

"זבחי אלהים — רוח נשברה". ו"זבחי" משמע כל הזבחים, ומכאן לומדים כי מי שרוחו נשברה, כאילו הקריב את הזבחים כולם.

ולא עוד, שנחשב כאילו הקריב כל הקרבנות

—

אלא, יש לו עוד מעלה, שאין תפלתו נמאסת.

שנאמר —

"לב נשבר ונדכה", אלו נמוכי הרוח, "אלהים, לא תבזה".

שהקב"ה ישמע את תפלתם:

ואמר רבי יהושע בן לוי: כל השם, ששם את אורחותיו, מעשיו, בעולם הזה, ומחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא.

שנאמר —

"ושם דרך — אראנו בישע אלהים".

ודרשינן: אל תקרי "ושם" מלשון שימה, ששם את דרכיו בדרכי ה', אלא "ושם דרך", כיון ששם את מעשיו ומחשב את דרכיו, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה:

למדנו במשנה —

[כיצד מקנא לה כו'], שאם קינא לה בפני שנים, ואמר לה, אל תדברי עם פלוני, ודיברה עמו, עדיין מותרת לאכול בתרומה.

שואלת הגמרא:

הא גופא קשיא, הרי המשנה סותרת את עצמה.

אמרת, ברישא של המשנה, אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני זה, ומשמע

שהמשנה באה לפרש שענין קינוי הוא גם באופן שאמר לה אל תדברי עם איש פלוני.

אלמא, דבור — סתירה הוא!

על כרחך, שאם אמר לה אל תדברי, אפילו אם דברה עמו בשוק, זה נחשב סתירה, והיא נאסרת. כי אם אינה נאסרת, לאיזה צורך מתרה בה, הרי לא תיאסר מחמת זה.

והדר תני, ואילו אחר כך נאמר בסיפא של המשנה: **דיברה עמו, עדיין מותרת לביתה, לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה.**

אלמא, מוכח שדבור — לא כלום הוא! אלא רק אם תתייחד אתו היא תאסר, ולכן אף שדיברה עמו עדיין היא מותרת לבעלה.

ואם כן, האיך יתכן שאפשר להתרות בה שלא לדבר עם פלוני, כשאינה נאסרת עליו מחמת התראתו.

מתרצת הגמרא:

אמר אביי — הכי קאמר, כך הוא הביאור במשנה —

מה שכתוב במשנה 'אמר לה אל תדברי עם איש פלוני', זה לא הפירוש של כיצד מקנא לה, שנוכל ללמוד מזה שיש קינוי גם על דיבור סתם, אלא יש שני דברים נפרדים במשנה.

וכך הם דיני המשנה —

אם אמר לה **"אל תדברי עם איש פלוני"**, ודברה, עברה על התראתו, או אפילו כשהזהירה **"אל תדברי"** ולא רק שהיא דברה

אלא אפילו **נסתרה**, או באופן שהזהיר אותה **"אל תסתרי"**, שלא תתייחד עם פלוני, ולא נסתרה עם פלוני אלא רק דברה עמו —

בכל המקרים האלו, **עדיין מותרת לביתה, ומותרת לאכול בתרומה**, משום שצריך שהתראה תהיה על יחוד, ולא על דיבור.

וכמו כן צריך שתתייחד עמו, ולכן אם לא התרה בה על היחוד, אלא רק על הדיבור, אפילו אם נסתרה עמו, הרי היא מותרת. כי לשון קינוי הוא **"אל תסתרי"**.

וכן אם התרה על היחוד, ורק דברה עמו, היא מותרת, שהרי לא נתייחדה עמו.

ומתי היא כן נאסרת? —

אם התרה אל תסתרי עם איש פלוני, ו**נכנסה עמו לבית הסתר, ושהתה כדי טומאה — אסורה לביתה, ואסורה לאכול בתרומה:**

שנינו במשנה:

סוטה שקינא לה, ונסתרה, אסורה על בעלה מדין ספק סוטה, עד שתבדק במים המאורים.

ואם מת בעלה בלא בנים, אחר שנסתרה קודם שנבדקה, אף שבעלמא הדין הוא שאם מת בלא בנים היא נזקקת ליבום, אבל זו, שנאסרה על בעלה מספק, דינה שחולצת ולא מתייבמת.

שואלת הגמרא:

אמאי? תתייבם נמי יבומי! מדוע שלא תתייבם?⁽⁷⁾

7. והקשו הראשונים, כמו שסוטה ודאי פטורה מיבום וחליצה ופוטרת צרתה, משום דטומאה

מתרצת הגמרא:

אמר רב יוסף —

אמר קרא בפרשת גירושין "כי מצא בה ערות דבר, וכתב לה ספר כריתות, ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש אחר".

והיינו, אשה שזינתה, צריך בעלה לגרשה, ומותרת להנשא לאיש אחר.

ומזה שהתורה כתבה 'והלכה והיתה לאיש אחר', ולא כתבה 'והלכה והיתה לאיש', דרשינן, **לאיש אחר** מותרת לינשא, ולא **ליבם**, שאסורה על היבם במקרה שלא הספיק בעלה לגרשה אחר שמצא בה ערות דבר, אלא מת, וזהו במקרה שמת הבעל קודם שנבדקה במים המאירים.

והפסוק מתפרש כך:

כי מצא בה ערות דבר — יגרשנה בגט.

ויצאה מביתו — ובכל אופן שתצא מביתו, בין על ידי גירושין, ובין על ידי מיתה, אינה יכולה להנשא אלא לאחר, ולא ליבם, כיון שהיבם לא נקרא "אחר", שהרי מכח אחיו המת היא נזקקת אליו.

שואלת הגמרא:

אמר ליה אביי —

אלא מעתה, חליצה נמי לא תיבעי?

הרי התורה אומרת מפורש שמותרת לאיש אחר, ופטורה מיבום, אם כן מדוע היא צריכה חליצה?
מתרצת הגמרא:

אמר ליה רב יוסף —

אילו איתיה, הרי אם ישנו לבעל, מי לא בעיא, האם אינה צריכה גט?

הרי כתוב מפורש בתורה על זו שנמצא בה ערות דבר, "וכתב לה ספר כריתות".

לכן, **השתא נמי**, גם עתה, **תיבעי**, תצטרך **חליצה**, שהרי היבם עומד במקום הבעל, וכשם שאין הסוטה ניתרת לשוק בלא גט מהבעל, כך אינה יוצאת מרשות היבם רק על ידי חליצה.

ואית דאמרי, ויש אומרים, שכך היה השקלא וטריא בין אביי לרב יוסף —

אמר רב יוסף —

הטעם שספק סוטה אינה מתייבמת, הוא משום ש**רחמנא אמר**, שהתורה מצוה על אשה שנמצא בה ערות דבר, שבעלה יגרשנה, **"ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש"**

כתיב בה כעריות, והיינו שכמו שבעריות שפטורה מיבום וחליצה כתוב לשון טומאה, הוא הדין בסוטה שכתוב בתורה והיא נטמאה, פטורה מיבום וחליצה, וכמבואר ביבמות [יא א], ואם כן הוא הדין גם בספק סוטה יהא הדין שאסורה מספק להתייבם, דהרי גם ספק סוטה אסורה, ומה קושיית הגמרא.

ונשנו בזה שני תירוצים בראשונים - דעת תוס' ביבמות, שדוקא בסוטה ודאי, שטומאתה נאמרה בתורה בלשון לאו, יש לה חומרה כעריות ופטורה מיבום, אבל בספק סוטה, שטומאתה נאמרה בתורה בלשון עשה, אינה פטורה מיבום כעריות.

ודעת הראב"ד [הובא ברמב"ן שם וברא"ש]

אחר", בשביל דלא ליסתריה לביתה, שלא יחריב את ביתו ע"י חיים עם אשה רעה.

ואת אמרת, ואיך תאמר, תתייבם נמי יבומי, שהתורה תצוה לייבם אשה כזאת! ? ולכן הדין הוא שאינה מתייבמת⁽⁶⁾.

שואלת הגמרא:

אמר ליה אבוי —

אלא מעתה, שאנו חוששין שהיא תחריב את הבית, אף לאחר לא נתיר לה לינשא, כדי דלא תיסתריה לביתה, שלא תחריב את ביתו, ומדוע היא מותרת לינשא לאחר.

מתרצת הגמרא:

אמר ליה רב יוסף — מי קא רמינן לה עליה בעל ברחיה? וכי מחייבים אנו את האחר לשאת אותה?

ובשלמא לגבי היבם, אם התורה תתיר לה להתייבם, יהא היבם מחוייב לייבם אותה,

כדין מצוות יבום, והרי אי אפשר לחייבו לייבמה, כיון שאנו חוששין שהיא תחריב את ביתו⁽¹⁾.

ואיכא דאמרי, ויש אומרים שכך היתה השקלא והטריא —

אמר רב יוסף —

הטעם שספק סוטה אינה מתייבמת, הוא משום שהכתוב קראו לזה שנשאה לאחר שגירשה, "אחר".

שאיין [זה] בן זוגו של ראשון, כי אינו דומה במעשיו לראשון.

וזה, הבעל הראשון, הוציא רשעה מביתו משום שזינתה תחתיו, וזה, האחר שנושא אותה, הכניס רשעה לתוך ביתו.

ואת אמרת: תתייבם נמי יבומי? וכי אתה יכול לומר שנחייב אותו לייבמה.

שואלת הגמרא:

חייבת בחליצה.

1. והוסיף רש"י, אין לומר כי על אף שאין לו מצוה לייבמה, מכל מקום יש לו היתר לייבמה, אלא כיון שהתורה לא מחייבת אותו לייבם, אף אם ירצה לייבמה אין לו שום היתר, כיון שהיא אסורה עליו באיסור אשת אח, ורק כשיש מצות יבום הותר האיסור, אבל אם אין מצוה, חוזר האיסור של אשת אחיו.

ומדברי רש"י אלו הוכיח הקובץ הערות בסי' ג' סק"א שכל היכא דנפטרה מיבום, אף דצריכה חליצה, אם בא עליה היבם חייב באיסור אשת אח. ולפי זה כתב, שהוא הדין ביבמה שאסורה באיסור עשה ולא תעשה, שאסורה ביבום, כיון שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אף על פי

שבאמת זו מחלוקת הסוגיות, שדעת הסוגיא ביבמות שסוטה ודאי וסוטה ספק פטורות מיבום ומחליצה, ולפי הסוגיא דידן, סוטה ודאי פטורה מיבום וחייבת בחליצה, והוא הדין ספק סוטה, פטורה מיבום וחייבת בחליצה, וקושיית הגמרא היא: מדוע סוטה ודאי וסוטה ספק אינה מתייבמת.

8. וצ"ע דאם כן מדוע היא צריכה חליצה, הרי מחמת הספק פטורה מיבום וספק כודאי, ויש לומר משום דעל זה לא שייך לומר דתפטר מחליצה מדין ספק כודאי, כיון שזה ספק מציאותי אם היא מרשעת או לא, ועל הצד שהיא מרשעת היא פטורה אף מחליצה ועל הצד שהיא צדקת היא חייבת אף ביבום ולכך מספק היא